

ks. Stanisław Łabendowicz

***Nauczanie religii w szkole według „Rozporządzenia MEN”
z 1992 r. i aktualnie proponowanych zmian oświatowych***

***Teaching religion in school according
to the “Regulation of the Ministry of National Education” of 1992
and the currently proposed educational changes***

Summary

The current situation regarding religious education in schools in Poland is a subject of public and political discussions, despite the fact that religion in schools is regulated within the education system. Critics point out that the presence of religion in public schools may violate the principle of separation of church and state and lead to divisions and discrimination against students who do not profess any religion. On the other hand, supporters argue that religion is an important element of national culture and tradition, because “it carries with it basic ethical and moral values in the process of education (...). Opening up to religion and Christian ethical values will be a significant enrichment of the educational process of the young generation”.

Key words: catechesis, religious education, school religious education

Wstęp

Abp P. Gallagher – watykański hierarcha, powołując się na deklarację *Dignitas humanae* Soboru Watykańskiego II, stwierdza, że „podstawą uznania i ochrony prawa do wolności religijnej jest godność osoby ludzkiej”¹ (por. DH 16), która „wewnętrznie i nieodparcie domaga się, abyśmy działali zgodnie z nakazami naszego sumienia. Z tej perspektywy wolność religijna wyraża się jako najgłębszy

¹ P. Gallagher, *Przemówienie wygłoszone w trakcie konferencji: „Wolności sumienia i wyznania w państwie demokratycznym” zorganizowanej w Senacie RP*, Warszawa, 24 września 2024 r.; zob. także: *W Senacie odbyła się konferencja „Wolność sumienia i wyznania w państwie demokratycznym”*, <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,16430,w-senacie-odbyla-sie-konferencja-wolnosc-sumienia-i-wyznania-w-panstwie-demokratycznym.html>, dostęp online: 25.09.2024; S. Tasiemski, *Abp Gallagher w polskim Senacie: Nie wolno sprowadzać religii do sfery prywatnej*, <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2024-09/abp-gallagher-w-warszawie-wolnosc-religijna-to-wolnosc-poszukiw.html>, dostęp online: 25.09.2024; A. Ślusarczyk, *„Po 30 latach transformacji wolność religijna w Polsce to wciąż gorący temat”. W Senacie dyskusja o wolności sumienia*, <https://opoka.org.pl/News/Polska/2024/hanna-suchocka-w-senacie-po-30-latach-transformacji-wolnosc>, dostęp online: 25.09.2024.

przejaw wolności sumienia”². I dodaje: „Wolność religijna wiąże się z możliwością praktykowania, bez przymusu i bez groźby prześladowań, swoich przekonań religijnych, zarówno prywatnie, jak i publicznie”³, gdyż „wolność religii obejmuje także wolność manifestowania swojego wyznania”⁴. W obecnej sytuacji, zwłaszcza w krajach zachodnich, zdaje się, że częściej mówi się o wolności religijnej, niż wprowadza się ją w życie⁵. A przecież jest ona „prawem każdego człowieka do swobodnego przejawiania i przeżywania swoich przekonań religijnych przed jakąkolwiek władzą społeczną, bez żadnych ograniczeń innych niż te, które są niezbędne do utrzymania sprawiedliwego porządku publicznego”⁶. Jawi się jako „cenny dar Boga dla wszystkich, podstawową gwarancję każdego innego przejawu wolności”⁷.

1. Aktualna sytuacja nauczania religii w szkołach i tło działań MEN-u

Obecna sytuacja dotycząca nauczania religii w szkołach w Polsce jest tematem dyskusji publicznych i politycznych, pomimo iż sama religia w szkołach jest uregulowana w ramach systemu oświaty. Kwestię tę regulują „obecnie obowiązujące podstawy prawne zawarte zarówno w dokumentach polskich (*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁸; *Ustawa o systemie oświaty* z dnia 7 września 1991 r.⁹; *Ustawa o prawie oświatowym* z dnia 14 grudnia 2016 r.¹⁰; *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania lekcji religii w publicznych przedszkolach i szkołach* z dnia 14 kwietnia 1992 r.¹¹; *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych* z dnia 30 czerwca 1999 r.¹²; *Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach* z dnia 28 maja 2020 r.¹³; *Porozumienie między ministrem edukacji narodowej i Konferencją Episkopatu Polski*

² P. Gallagher, *Przemówienie...*, dz. cyt.; zob. także: *W Senacie odbyła się konferencja...*, dz. cyt.; S. Tasiemski, *Abp Gallagher w polskim Senacie...*, dz. cyt.

³ P. Gallagher, *Przemówienie...*, dz. cyt.; zob. także: *Abp Gallagher: Wolność religijna wiąże się z możliwością praktykowania, bez przymusu i bez groźby prześladowań, swoich przekonań religijnych*, <https://episkopat.pl/doc/218680.Abp-Gallagher-Wolnosc-religijna-wiaze-sie-z-mozliwoscia>, dostęp online: 25.09.2024; *W Senacie odbyła się konferencja...*, dz. cyt.; S. Tasiemski, *Abp Gallagher w polskim Senacie...*, dz. cyt.; A. Ślusarczyk, „Po 30 latach transformacji...”..., dz. cyt.

⁴ H. Suchocka, *Przemówienie wygłoszone w trakcie konferencji: „Wolności sumienia i wyznania w państwie demokratycznym” zorganizowanej w Senacie RP, Warszawa, 24 września 2024 r.*; zob. także: *Prof. Hanna Suchocka przestrzega przed fundamentalizmem religijnym i laicyzmem*, https://www.onet.pl/informacje/kai/prof-hanna-suchocka-przestrzega-przed-fundamentalizmem-religijnym-i-laicyzmem/m58hr8b,30bc1058?utm_source=detal&utm_medium=synergy&utm_campaign=allonet_detal_popularne, dostęp online: 25.09.2024; por. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, art. 25 ust. 2.

⁵ P. Gallagher, *Przemówienie...*, dz. cyt.; zob. także: *Abp Gallagher: Wolność religijna...*, dz. cyt.

⁶ P. Gallagher, *Przemówienie...*, dz. cyt.; zob. także: S. Tasiemski, *Abp Gallagher w polskim Senacie...*, dz. cyt.

⁷ P. Gallagher, *Przemówienie...*, dz. cyt.; zob. także: S. Tasiemski, *Abp Gallagher w polskim Senacie...*, dz. cyt.

⁸ Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

⁹ Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425.

¹⁰ Dz.U. 2017 poz. 59.

¹¹ Dz.U. 1992 nr 36 poz. 155.

¹² Dz.U. 1999 nr 67 poz. 753.

¹³ Dz.U. 2020 poz. 983.

w sprawie kwalifikacji nauczycieli religii z dnia 6 września 2000 r.; *Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania* z dnia 17 maja 1989 r.¹⁴), jak i aktach międzynarodowych (*Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską* z dnia 28 lipca 1993 r.¹⁵; *Protokół nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* z dnia 20 marca 1952 r.¹⁶; *Powszechna deklaracja praw człowieka* z dnia 10 grudnia 1948 r.; *Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych* z dnia 19 grudnia 1966 r.¹⁷), a także w ustawach regulujących w sposób indywidualny status prawny poszczególnych wyznań¹⁸, np. *Ustawa o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*^{19,20}. Najważniejszymi z tych aktów są: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* oraz *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską*. Z dokumentów tych wynika, że każdy człowiek ma zagwarantowaną wolność sumienia i wyznania oraz swobodę wyrażania swojej wiary w przestrzeni publicznej. Ponadto rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami²¹. W formacji tej pomagają, m.in. szkolne lekcje religii, które mogą być prowadzone przez wszystkie kościoły lub inne związki wyznaniowe o uregulowanej sytuacji prawnej²². W przypadku religii katolickiej warunki lekcji religii oparte są przede

¹⁴ Dz.U. 1989 nr 29 poz. 155.

¹⁵ Dz.U. 1998 nr 51 poz. 318.

¹⁶ Dz.U. 1995 nr 36 poz. 175.

¹⁷ Dz.U. 1977 nr 38 poz. 167.

¹⁸ *Ustawa o stosunku państwa do Gmin Żydowskich w RP* z dnia 20 lutego 1997 r. (Dz.U.97.41.251 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Karańskiego Związku religijnego w RP* z dnia 21 kwietnia 1936 r. (Dz.U.36.30. 241 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w RP* z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U.95.97.481 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Chrześcijańskich Baptystów w RP* z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U.95.97.480 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP* z dnia 13 maja 1994 r. (Dz.U.94.73. 323 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w RP* z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U.95.97.479 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego* z dnia 13 maja 1994 r. (Dz.U.94.73.324 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w RP* z dnia 20 lutego 1997 r. (Dz.U.97.41.252 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w RP* z dnia 17 maja 1989 r. (Dz.U.89.29.154 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Polskokatolickiego w RP* z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U.95.97.482 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP* z dnia 20 lutego 1997 r. (Dz.U.97.41.253 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w RP* z dnia 20 lutego 1997 r. (Dz.U.97.41. 254 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP* z dnia 21 kwietnia 1936 r. (Dz.U.36.30.240 z późn. zm.); *Ustawa o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego* z dnia 4 lipca 1991 r. (Dz.U. 1991 nr 66 poz. 287); *Ustawa o stosunku państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego* w RP z dnia 13 maja 1991 r. (Dz.U.91.66.287 z późn. zm.).

¹⁹ Dz.U. 1991 nr 66 poz. 287.

²⁰ S. Łabendowicz, *Religia w szkole zgodna z polskim prawem i systemem oświatowym*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 92(2023), nr 4, s. 72; por. W. Janiga, *Organizacja nauczania religii w polskiej szkole*, <https://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/referaty-konferencje-artykuly/apostolstwo-osob-konsekrowanych/janiga-organizacja-nauczania-religii-polskiej-szkole-70204/>, data dostępu: 12.11.2020.

²¹ Por. *Konstytucja...*, dz. cyt., art. 48 ust. 1, art. 53 ust. 1, art. 53 ust. 3; *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską*, art. 5, art. 12; S. Łabendowicz, *Religia w szkole...*, dz. cyt., s. 73; B. Banaszak, „*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*”. Komentarz, Warszawa 2012, s. 256-344; A. Tymieniecka, *Nauczanie religii w szkołach publicznych*, „Kortowski Przegląd Prawniczy”, 1(2015), s. 92.

²² Por. *Konstytucja...*, dz. cyt., art. 53 ust. 4. Przepis ten dotyczy wszystkich kościołów i związków wyznaniowych działających w sposób legalny, zgodny z prawem, które zostały wpisane do *Rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych* prowadzonego przez Wydział Rejestru Kościołów i Innych Związków Wyznaniowych przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (por. S. Łabendowicz, *Religia w szkole...*, dz. cyt., s. 73; tenże, *Edukacja religijna w szkole w świetle założeń programowych katechezy Kościoła katolickiego w Polsce po 1990 r.*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 80[2020], nr 4, s. 26; M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2003, s. 281; W. Janiga,

wszystkim na *Konkordacie między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską* z 1993 r., w którym – zdaniem kard. G. Rysia – „nie chodzi o przywileje dla Kościoła, ale chodzi o zabezpieczenie praw człowieka”²³, w tym prawa do wolności religii i sumienia oraz wychowania dzieci zgodnie z przekonaniami ich rodziców/opiekunów prawnych. *Konkordat* ma „służyć współdziałaniu państwa i Kościoła dla rozwoju człowieka i dobra wspólnego”²⁴. W art. 12 dokumentu potwierdzony został obowiązek organizacji szkolnego nauczania religii na prośbę rodziców/opiekunów prawnych lub samych pełnoletnich(!) uczniów²⁵. Alternatywą dla tych lekcji są zajęcia z etyki, gdyż zarówno „religia i etyka są lekcjami umożliwiającymi poruszanie fundamentalnych, egzystencjalnych kwestii, jakże ważnych dla rozwoju każdego człowieka. Przedstawienie tych przedmiotów jako zbędnych w systemie edukacji, co obecnie się dokonuje, redukuje go, pozbawia możliwości zadawania pytań o sens ludzkiego życia i szukania na nie odpowiedzi, a także dostrzegania moralnego aspektu dokonywania wyborów i podejmowanych działań”²⁶.

H. Suchocka – była polska premier przyznała, że „w trakcie przygotowywania tekstu *Konstytucji [Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. – S.Ł.]* kwestia wolności sumienia i wyznawania wiary była elementem, który najdłużej negocjowaliśmy. Po tych 30 latach transformacji wciąż jest to gorący temat i wciąż wracamy do argumentów, które wówczas były niezwykle ważne”²⁷. Zwłaszcza po ostatnich wyborach parlamentarnych w 2023 r. na nowo rozgorzały dyskusje publiczne i polityczne dotyczące nauczania religii w szkole, szczególnie w kontekście świeckości państwa. Krytycy wskazują na to, że obecność religii w szkołach publicznych może prowadzić do podziałów i dyskryminacji uczniów niewyznających żadnej religii. Z drugiej strony, zwolennicy argumentują, że religia jest ważnym elementem kultury i tradycji narodowej. 29 kwietnia 2024 r. pojawił się projekt *Rozporządzenia Ministra Edukacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach*, który został znowelizowany. Mimo to nadal pozostaje on jedynie konsultowany z Kościołami i związkami wyznaniowymi, a nie – jak wymagają tego przepisy

Katecheza w szkole w świetle obowiązującego prawa, w: *Katecheza dziś*, red. J. Zimny, Sandomierz 2002, s. 171-174; tenże, *Organizacja nauczania religii...*, dz. cyt.; A. Tymieniecka, *Nauczanie religii...*, dz. cyt., s. 92; 30. rocznica wprowadzenia religii do polskich szkół, <https://archwiva.pl/wiadomosci/30-rocznica-wprowadzenia-religii-do-polskich-szkol/>, data dostępu: 12.11.2020; *Nauczanie religii w Polsce*, <https://ekai.pl/nauczanie-religii-w-polsce/>, data dostępu: 12.11.2020).

²³ G. Ryś, „Wolności sumienia i wyznania w świetle konkordatu pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Stolicą Apostolską”. Przemówienie wygłoszone w trakcie konferencji: „Wolności sumienia i wyznania w państwie demokratycznym” zorganizowanej w Senacie RP, Warszawa, 24 września 2024 r.; zob. także: *W Senacie odbyła się konferencja...*, dz. cyt.; A. Ślusarczyk, *Kard. Ryś w Senacie: konkordat to nie przywileje Kościoła, ale prawa człowieka i troska o dobro wspólne*, <https://opoka.org.pl/News/Polska/2024/kard-rys-w-senacie-konkordat-nie-jest-interesem-kosciola-ale>, dostęp online: 25.09.2024; Abp Gallagher: *Wolność religijna...*, dz. cyt.

²⁴ G. Ryś, „Wolności sumienia i wyznania...”..., dz. cyt.; zob. także: *W Senacie odbyła się konferencja...*, dz. cyt.; A. Ślusarczyk, *Kard. Ryś w Senacie...*, dz. cyt.; tenże, „Po 30 latach transformacji...”..., dz. cyt.; Abp Gallagher: *Wolność religijna...*, dz. cyt.

²⁵ Por. S. Łabendowicz, *Religia w szkole...*, dz. cyt., s. 75; tenże, *Edukacja religijna w szkole...*, dz. cyt., s. 26; A. Tymieniecka, *Nauczanie religii...*, dz. cyt., s. 93; Ł. Bernaciński, *Analiza prawna dotycząca obecności religii w szkole – komentarz do wniosku radnej m. st. Warszawy Agaty Diduszek-Zyglewskiej o udzielenie informacji publicznej przez dyrektorów warszawskich szkół*, <https://ordoiuris.pl/wolnosc-religii-w-szkole/analiza-prawnadotyczaca-obecnosci-religii-w-szkole-komentarz-do-wniosku>, dostęp online: 29.01.2024.

²⁶ P. Janowicz, *Przemówienie wygłoszone w czasie protestu katechetów*, Warszawa, 21 sierpnia 2024 r.; por. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania lekcji religii w publicznych przedszkolach i szkołach* z dnia 14 kwietnia 1992 r., § 1. 1.

²⁷ Cyt. za: A. Ślusarczyk, „Po 30 latach transformacji...”..., dz. cyt.

prawa – wypracowany na bazie porozumienia lub pozyskania ich zgody²⁸. Projekt ten wywołał szereg kontrowersji do tego stopnia, iż zaangażowani w niego zostali nie tylko politycy, przedstawiciele Kościołów i związków wyznaniowych, katecheci, rodzice i uczniowie, ale nawet przedstawiciele najwyższych stanowisk i instytucji państwowych: Prezydent RP, Trybunał Konstytucyjny, Sąd Najwyższy czy Rzecznik Praw Obywatelskich. To właśnie w odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Obywatelskich – M. Wiącka skierowane do Minister Edukacji Narodowej B. Nowackiej w sprawie tego projektu²⁹ Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji – K. Lubnauer wskazała, że w akcie tym od 1 września 2024 r. przyznano „dyrektorowi szkoły (przedszkola) znaczną swobodę przy tworzeniu grup nauczania religii, która jest ograniczona wyłącznie maksymalną liczbą uczniów takiej grupy [28 – S.Ł.]”³⁰. Ponadto wskazano w nim na „możliwość tworzenia grup międzyklasowych obejmujących uczniów klas I-III, uczniów klas IV-VI i uczniów klas VII i VIII”³¹. Ponadto wg zapowiedzi ministerialnych od 1 września 2025 r. mają nastąpić istotne zmiany w organizacji szkolnego nauczania religii. Wśród najistotniejszych z nich można wymienić ograniczenie lekcji religii do jednej (z dwóch) godziny tygodniowo, z możliwością organizowania dodatkowych lekcji w salkach katechetycznych poza szkołą. Ponadto lekcje religii miałyby być umieszczane na pierwszej lub ostatniej godzinie lekcyjnej. Dodatkowo ocena z lekcji religii ma zniknąć ze szkolnych świadectw, a poprzez to nie byłaby wliczana do szkolnej średniej. Episkopat Polski, wyrażając stanowczy sprzeciw wobec tych zmian, stwierdził, iż postrzega redukcję lekcji jako potencjalne zagrożenie dla katechezy szkolnej oraz jako dyskryminację wobec osób, które chcą wychowywać swoje dzieci w wierze. Biskupi w swoim stanowisku stwierdzili, m.in.: „Wyrażamy sprzeciw wobec ostatnich decyzji Ministerstwa Edukacji Narodowej odnoszących się do organizacji lekcji religii w szkole. Apelujemy o uwzględnienie woli rodziców, którzy w zdecydowanej większości posyłają swoje dzieci i młodzież na lekcje religii. W skali całego naszego kraju jest to prawie osiemdziesiąt procent rodziców. Oni mają prawo do lekcji religii na terenie szkoły publicznej, gdyż wynika to z podstawowych praw i wolności człowieka, zagwarantowanych w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* i *Konkordacie między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską*”³². Biskup W. Osiał – przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w rozmowie z ks. L. Gęsiakiem – rzecznikiem Konferencji Episkopatu Polski przypomniał, że: „Komisja Wychowania Katolickiego w *Oświadczeniu w sprawie organizowania zajęć z religii w publicznych przedszkolach i szkołach* z 2019 roku stwierdza, że nie ma podstaw do organizowania zajęć z religii wyłącznie na pierwszych bądź tylko na ostatnich godzinach lekcyjnych, natomiast *Rozporządzenie MEN* z dnia 14 kwietnia 1992 roku mówi, że uczniom, którzy nie uczęszczają na lekcje

²⁸ Por. K. Jankowiak, *Bez porozumienia*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2024/Przewodnik-Katolicki-35-2024/Temat-numeru/Bez-porozumienia>, dostęp online: 27.09.2024.

²⁹ M. Wiącek, *Pismo (VII.5600.7.2024.AT) do Minister Edukacji Narodowej B. Nowackiej w sprawie projektu rozporządzenia Ministra Edukacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach*, Warszawa, 10 czerwca 2024 r.

³⁰ K. Lubnauer, *Odpowiedź (nr DKOPP-WOKO.021.1.2024.MK) na pismo (nr VII.5600.7.2024.AT z dn. 10 czerwca 2024 r.) Rzecznika Praw Obywatelskich M. Wiącka*, Warszawa, 21 czerwca 2024 r.

³¹ Tamże.

³² Konferencja Episkopatu Polski, *Stanowisko w sprawie zmian w organizacji lekcji religii w szkołach podejmowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej*, Warszawa, 12 czerwca 2024 r.; por. P. Janowicz, *Przemówienie...*, dz. cyt.

religii, «szkoła ma zapewnić opiekę na czas trwania tych zajęć» (§ 3, pkt. 3)³³. Z kolei usunięcie oceny z lekcji religii ze szkolnych świadectw i niewliczanie jej do szkolnej średniej jest – wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 1993 roku – sprzeczne z prawem, gdyż „umieszczanie ocen z religii na świadectwie szkolnym wprost wynika z konsekwencji organizowania nauczania religii przez publiczne szkoły”³⁴, o czym mówi *Rozporządzenie MEN* z 1992 roku: „Ocena z religii lub etyki umieszczana jest na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie ze sprawowania” (§ 9, pkt. 1).

Zapowiedzi zmian w szkolnym nauczaniu religii doprowadziły do protestu katechetów, który odbył się 21 sierpnia 2024 r. w Warszawie. W czasie przemówień P. Janowicz – przewodniczący Stowarzyszenia Katechetów Świeckich przypomniał, iż: „Jak powszechnie wiadomo, w zdecydowanej większości krajów naszego kontynentu nauczanie religii obecne jest w publicznym systemie oświaty w 23 krajach Unii Europejskiej. Nauczanie religii w publicznych szkołach jest normą, przy czym jest ona przedmiotem obowiązkowym w szkołach w Austrii, w Grecji, na Cyprze, Malcie, Danii, Szwecji, Finlandii i większości landów niemieckich”³⁵. I pytał: „Dlaczego zatem nasz kraj ma być tym, który podejmuje działania wyprowadzające religię ze szkół? Dlaczego władze naszego kraju nie potrafią dostrzec, że nauczanie religii w szkołach stanowi wyraz realizacji praw i wolności obywatelskich? Dlaczego w 1990 roku było to zrozumiałe, a teraz cofamy się do standardów sprzed roku 1990?”³⁶. Na zakończenie swojego przemówienia P. Janowicz wyraził sprzeciw katechetów wobec proponowanych zmian: „Mówimy stop przepisom, które dyskryminują uczniów chcących uczęszczać na lekcje religii i etyki, odbieraniu im i ich rodzicom konstytucyjnych praw”³⁷ i wyraził apel do Ministra Edukacji: „Oczekujemy wprowadzenia dobrowolnego wyboru obowiązkowej religii lub etyki. Mówimy tak dla tolerancji religijnej. Mówimy nie dla dyskryminacji nauczycieli religii i deprecjonowaniu nauczania tego przedmiotu”³⁸.

2. Ustalenia i przepisy prawne z 1990 i 1992 r. dotyczące szkolnych lekcji religii

Obecne przepisy dotyczące nauczania religii w szkole nadal opierają się na aktach prawnych z lat 90. XX w. H. Suchocka, była polska premier oraz była ambasador RP przy Stolicy Apostolskiej, odnośnie wspólnego wypracowywania tych ustaleń stwierdziła: „Myśmy na początku lat 90. rozmawiali. I wtedy był spór, wtedy była dyskusja, nawet zażarta, ale był spór, było poszukiwanie wspólnego rozwiązania”³⁹. Przepisy te stały się kluczowym momentem w historii edukacji w Polsce po transformacji ustrojowej, a ich rezultatem były wypracowane wspólnie akty prawne, m.in.: *Instrukcja Ministra Edukacji Narodowej dotycząca powrotu nauczania religii do szkoły w roku szkolnym 1990/91 z dnia 30 sierpnia 1990 r.*, *Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.*, *Rozporządzenie*

³³ L. Gęsiak, W. Osiał, *Lekcje religii w szkole mają wartość wychowawczą, kulturową i historyczną*, <https://episkopat.pl/en/bp-osial-lekcje-religii-w-szkole-maja-wartosc-wychowawcza-kulturowa-i-historyczna/>, dostęp online: 23.08.2024.

³⁴ „Religia zostaje w szkole”. *Petycja do Ministra Edukacji Narodowej*, <https://religiazostajewszkole.pl/>, dostęp online: 23.08.2024.

³⁵ P. Janowicz, *Przemówienie...*, dz. cyt.; por. Konferencja Episkopatu Polski, *Stanowisko...*, dz. cyt.

³⁶ P. Janowicz, *Przemówienie...*, dz. cyt.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

³⁹ A. Ślusarczyk, „Po 30 latach transformacji...”..., dz. cyt.

Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania lekcji religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 14 kwietnia 1992 r. czy Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 r.

Na mocy *Instrukcji Ministra Edukacji Narodowej dotyczącej powrotu nauczania religii do szkoły w roku szkolnym 1990/91 z dnia 30 sierpnia 1990 r.* lekcje religii zostały oficjalnie wprowadzone do szkół publicznych w Polsce. Według dokumentu szkolne nauczanie religii miało być: dobrowolne (pkt 2), organizowane w ramach planu zajęć szkolnych (pkt 7) na życzenie rodziców lub pełnoletnich uczniów (pkt 1) oraz odbywać się we wszystkich typach szkół oraz w przedszkolach w wymiarze 2 godzin lekcyjnych tygodniowo (pkt 7). Ocena z religii miała nie znajdować się na świadectwie szkolnym i nie miała mieć wpływu na promocję ucznia do następnej klasy (pkt 9)⁴⁰. Uczniowie nieuczęszczający na zajęcia religii, mieli prawo do wyboru etyki lub innych zajęć (pkt 2).

Z kolei *Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.* (z późniejszymi zmianami) miała kluczowe znaczenie dla polskiego systemu edukacyjnego, gdyż regulowała cały system edukacji w Polsce, w tym także kwestie dotyczące nauczania religii w szkołach publicznych. Zgodnie z jej przepisami religię uznano za przedmiot szkolny, w którym udział jest dobrowolny, a zajęcia organizowane są na życzenie rodziców lub pełnoletnich uczniów (art. 12).

W *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania lekcji religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 14 kwietnia 1992 r.* religię również uznano za dobrowolny przedmiot szkolny organizowany na życzenie rodziców lub pełnoletnich uczniów (§ 1). Szkoła miała obowiązek zorganizowania lekcji religii dla grupy nie mniejszej niż 7 uczniów (§ 2). W przypadku mniejszej liczby osób *Rozporządzenie* dopuszczało, w porozumieniu z rodzicami oraz właściwym kościołem lub związkiem wyznaniowym, możliwość organizowania zajęć w grupie międzyklasowej lub międzyoddziałowej (§ 2). Umożliwiała również dobrowolny wybór zajęć etyki zamiast lekcji religii (§ 3). Szkolne lekcje religii/etyki miały odbywać się w wymiarze 2 godzin tygodniowo (§ 8). Jednak ze względu na braki kadrowe katechetów wymiar ten mógł być, za zgodą właściwego zwierzchnika danego Kościoła/wyznania, zmniejszony do jednej godziny tygodniowo (§ 8). Ocena z religii/etyki miała być zamieszczana na świadectwie szkolnym, jednak nie miała ona wpływu na promocję ucznia do następnej klasy (§ 9). Nauczycielem religii mogła zostać osoba, która otrzymała imienne, pisemne skierowanie do danej szkoły wystawione przez odpowiedniego zwierzchnika danego Kościoła/wyznania (§ 5). Nauczyciel religii zatrudniony jest, tak jak nauczyciele innych przedmiotów, zgodnie z *Kartą Nauczyciela* (§ 5). W związku z tym lekcje religii finansowane miały być z budżetu państwa. Pomimo faktu, iż *Rozporządzenie* to w późniejszych latach zostało zaktualizowane, to jednak jego podstawowe zasady wciąż obowiązują.

Wyżej wymienione regulacje formalnie poświadczył *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 r.* W art. 12, uznając zasadę tolerancji oraz prawo rodziców do religijnego wychowania swojego potomstwa, potwierdza, m.in. prawo Kościoła rzymskokatolickiego do organizowania lekcji religii w szkołach publicznych, a także prawo rodziców/pełnoletnich uczniów do decydowania o dobrowolnym uczestnictwie w tych zajęciach.

⁴⁰ Por. *Instrukcja Ministra Edukacji Narodowej dotycząca powrotu nauczania religii do szkoły w roku szkolnym 1990/91*, w: *Aspekty prawne nauczania religii rzymskokatolickiej w polskim systemie oświatowym*, oprac. S. Łabendowicz, Radom 2001, s. 8-11.

Wszystkie te akty prawne były przyczynkiem do dyskusji na temat zgodności nauczania religii w szkołach publicznych z zasadą neutralności światopoglądowej państwa. Jej krytycy podnosili głosy, że obecność religii w szkołach publicznych może naruszać zasadę rozdziału Kościoła od państwa. Zwolennicy uważali zaś, że: „Katechizacja dzieci i młodzieży niesie ze sobą podstawowe wartości etyczne i moralne w procesie wychowania”⁴¹. Z tego względu „otwarcie się na religię oraz chrześcijańskie wartości etyczne będzie istotnym wzbogaceniem procesu wychowawczego młodego pokolenia”⁴². Dlatego też wskazują oni na jako „niezbędne, by państwowe placówki oświatowe zapewniły możliwość pobierania nauki religii przez wszystkich uczniów, których rodzice wyrażą takie życzenie”⁴³.

3. Znacząca obecność katechetów w szkołach

Obecność nauczycieli religii jest znacząca ze względu na obowiązujące przepisy, które umożliwiają organizowanie lekcji religii w ramach systemu oświaty. Szkolne nauczanie religii to nie tylko przekaz wiedzy czy przygotowanie do przyjęcia sakramentów i zaangażowania się w życie Kościoła, ale przede wszystkim jego celem jest „doprowadzić kogoś nie tylko do spotkania z Jezusem Chrystusem, ale do zjednoczenia, a nawet głębokiej z Nim zażyłości”⁴⁴. Najważniejszym elementem tej misji katechetów jest dawanie świadectwa własnego życia prawdziwie chrześcijańskiego – życie głoszonymi przez siebie wartościami i zasadami, przede wszystkim przykazaniem miłości Boga i bliźniego.

Według danych w roku szkolnym 2022/2023 we wszystkich typach polskich szkół religii uczyło 29 tys. 86 katechetów, z czego 17 tys. 342 to osoby świeckie (ok. 60%)⁴⁵. Pomimo iż są oni ludźmi gruntownie i wszechstronnie wykształconymi, zaangażowanymi i kreatywnymi, oddanymi swojej pracy, którzy rozmawiają z uczniami na wszelkie tematy⁴⁶, to jednak ich obecność w publicznych placówkach oświatowych jest często tematem publicznych dyskusji. Zwolennicy obecności katechetów i lekcji religii wskazują, że nauczanie religii jest integralną częścią wychowania młodzieży, szczególnie w kraju o silnych tradycjach katolickich. Z kolei krytycy argumentują to faktem, iż religia w szkołach publicznych narusza zasadę świeckości państwa i z tego względu katecheci powinni prowadzić nauczanie religii poza szkołami, np. w parafialnych salkach katechetycznych. Powodem sporów jest również wynagrodzenie finansowe katechetów z budżetu państwa. Przeciwnicy tego systemu wskazują, że państwowe środki powinny być przeznaczane na przedmioty świeckie, a nie religijne, szczególnie w sytuacji, gdy szkoły często borykają się z problemami finansowymi i brakami kadrowymi w innych dziedzinach nauki.

⁴¹ Tamże, s. 8; por. *Komunikat PAP* z dnia 28 czerwca 1990 r.

⁴² S. Łabendowicz, *Religia w szkole...*, dz. cyt., s. 73.

⁴³ Tenże, *Edukacja religijna w szkole...*, dz. cyt., s. 24; por. *Komunikat PAP...*, dz. cyt.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Catechesi tradendae*, 5.

⁴⁵ Por. *Religia w szkole – najnowsze dane*, <http://idziemy.pl/kultura/religia-w-szkole-najnowsze-dane/80819>, dostęp online: 17.09.2024; *Nauczanie religii w Polsce...*, dz. cyt.; 30. rocznica wprowadzenia religii do polskich szkół..., dz. cyt.; D. Kwiecień, *Przemówienie wygłoszone w czasie protestu katechetów*, Warszawa, 21 sierpnia 2024 r.

⁴⁶ Por. A. Druś, E. Garasz, *Jest miejsce na religię w szkole*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2024/Przewodnik-Katolicki-35-2024/Temat-numeru/Jest-miejsce-na-religie-w-szkole>, dostęp online: 27.09.2024; M. Bilska, W. Osiał, *Kryzys w szkole to wezwanie do aktywności*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2024/Przewodnik-Katolicki-35-2024/Temat-numeru/Kryzys-w-szkole-to-wezwanie-do-aktywnosci>, dostęp online: 27.09.2024.

Pomimo faktu, iż obecnie katechezy uczy blisko 30 tys. katechetów, to nadal istnieje problem z brakami kadrowymi. Co więcej trudności te narastają. Jak podkreśla bp W. Osiał: „Duża część nauczycieli religii, którzy podjęli pracę w szkole na początku lat dziewięćdziesiątych, przechodzi dziś na emeryturę. Nie ma wielu ich następców. Wiąże się to między innymi z faktem, że lekcja religii jawi się dzisiaj jako przedmiot niepewny i jest często przedstawiana w złym świetle. To wszystko zniechęca potencjalnych kandydatów do wyboru zawodu katechety⁴⁷. I dodaje, że klimat związany z projektem najnowszego *Rozporządzenia Ministra Edukacji* w sprawie lekcji religii „też na pewno nie będzie pozytywnie mobilizował do wybrania nauczania religii⁴⁸. Z kolei A. Rayzacher-Majewska, wykładowca katechetyki UKSW, zwraca uwagę na fakt, iż obecnie „jest mniej powołań, mniej księży, ale też – z uwagi na niż demograficzny – ogólnie mniej studentów, w tym studentów teologii. A nawet ci, którzy kończą teologię i mają stosowne kwalifikacje, często wybierają inną pracę. Czują się swobodniej (klimat wokół religii w szkole nie zawsze jest najlepszy) i mogą więcej zarobić⁴⁹. I podkreśla, że „sytuacja jest trudna już teraz, a w przyszłości może być jeszcze gorzej⁵⁰. Na pytanie, jak temu zaradzić odpowiada ks. M. Korgul, sekretarz Komisji Wychowania Katolickiego KEP, stwierdzając, że: „Prawo kanoniczne nakłada na księdza proboszcza kwestię zabezpieczenia katechezy. Tu możliwości są realne, bo proboszcz ma najlepszy, codzienny lub przy okazji kołеды, kontakt ze swoimi parafianami. Widzi, czy jakiś młody człowiek byłby kandydatem do podjęcia studiów ukierunkowanych na zdobycie wiedzy potrzebnej do nauczania katechezy. Natomiast uczelnie są otwarte i gotowe, jest też możliwość studiów podyplomowych z teologii dla nauczycieli innych przedmiotów. Nie ukrywam, że tacy nauczyciele ratują nam dziś sytuację⁵¹. Bywa jednak, niestety, i tak, że właśnie z powodu braku katechetów dyrektorzy niektórych szkół zmuszeni są do ograniczania liczby godzin lekcji religii z dwóch do jednej⁵². Wiąże się to oczywiście z redukcją godzin pracy katechetów, a co za tym idzie – ze zmniejszeniem ich zarobków. Jak zapewnia bp W. Osiał, gdyby nastąpiło, zgodnie z projektem *Rozporządzenia*, ograniczenie lekcji religii do jednej godziny w tygodniu, wówczas hierarchowie Kościoła katolickiego w Polsce będą „walczyć o zapewnienie odpowiedniego okresu ochronnego. Katechetom przysługują też wszystkie prawa socjalne i prawa pracy wpływające z zatrudnienia. Kościół będzie pomagał według swoich możliwości. Gdyby były zwolnienia to powinniśmy najpierw troszczyć się o godziny dla katechetów świeckich i sióstr zakonnych⁵³. Doceniając wkład katechetów w wychowanie młodego pokolenia, biskupi polscy wyrazili im wdzięczność: „Dziękujemy wszystkim nauczycielom religii za ich ofiarną i pełną poświęcenia pracę w szkole. Drodzy nauczyciele religii, chcemy Wam powiedzieć, że jesteśmy z Wami! Podzielamy Wasze troski i obawy. Nie zapominamy o Was w rozmowach z władzami państwowymi. Dziękujemy wszystkim osobom zaangażowanym w dzieło lekcji religii w szkole. Dziękujemy władzom oświatowym i dyrekcjom szkół, duszpasterzom, rodzicom i wszystkim, którzy podejmują odpowiedzialnie trud wychowania młodego pokolenia⁵⁴.

⁴⁷ L. Gęsiak, W. Osiał, *Lekcje religii w szkole...*, dz. cyt.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ *Nauczanie religii w Polsce...*, dz. cyt.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

⁵² Tamże.

⁵³ L. Gęsiak, W. Osiał, *Lekcje religii w szkole...*, dz. cyt.

⁵⁴ Konferencja Episkopatu Polski, *Stanowisko...*, dz. cyt.

4. Wychowawcze oddziaływanie w katechezie szkolnej

Wychowawcze oddziaływanie katechezy szkolnej odgrywa istotną rolę w polskim systemie edukacji, szczególnie w kontekście religijnym, moralnym i społecznym rozwoju młodzieży. Szkolne nauczanie religii to nie tylko przekaz wiedzy teologicznej, ale również kształtowanie osobowości poprzez wychowanie. Potwierdzają to polscy biskupi, którzy zauważają, iż: „(...) nauczanie religii katolickiej i innych wyznań wspiera wychowawczą rolę szkoły. Nauczanie religii w szkole stanowi integralną część wychowania człowieka w jego sferze intelektualnej, moralnej i duchowej”⁵⁵. Wynika to z faktu, iż treści przedstawiane w czasie lekcji religii poza wymiarem religijnym, mają także wymiary: kulturowy, historyczny, wychowawczy, społeczny, egzystencjalny⁵⁶. Główne aspekty tego oddziaływania katechezy szkolnej obejmują: kształtowanie wartości moralnych i duchowych, budowanie tożsamości religijnej i kulturowej, kształtowanie odpowiedzialności społecznej, rozwijanie dialogu i tolerancji, wsparcie w rozwoju osobowym czy przygotowanie do sakramentów. Treści katechezy szkolnej „uczą budowania relacji osobowych, wrażliwości serca, postawy braterstwa, wzajemnego szacunku i dialogu z przedstawicielami różnych nacji, religii i światopoglądów, kształtują postawy oparte na sprawiedliwości i solidarności społecznej, wskazują na wielką godność każdego człowieka, konieczność niesienia pomocy potrzebującym i dbanie o dobro wspólne. Wychowują do troski o stworzony świat i jego piękno. Lekcja religii wspiera rodzinę i szkołę w różnych kryzysach psychicznych doświadczanych przez uczniów, jest dla nich pomocą w przeciwdziałaniu przemocy, agresji i profilaktyce uzależnień. Lekcja religii ma też bardzo ważne znaczenie kulturowe. Przekaz wiedzy na temat chrześcijaństwa jest konieczny do rozumienia europejskiej i polskiej kultury a także kultury wielu krajów na wszystkich kontynentach. Świadectwo ponad 1050-letniej tradycji chrześcijaństwa w Polsce pokazuje, jak wiara kształtowała nasze dzieje i pozwalała narodowi przetrwać najtragiczniejsze wydarzenia historii. Trzeba mówić o zbudowanych na wierze wielkich dziełach naszych rodaków, wieszczów i bohaterów, uczonych i świętych, ludzi nauki, kultury i sztuki”⁵⁷. Wartość nauczania religii w szkole wynika również z faktu jej interdyscyplinarności, gdyż jej „treści i tematy w założeniach programowych wchodzą w korelację z językiem polskim, historią, etyką, filozofią, etyką, muzyką, plastyką, wiedzą o kulturze, wychowaniem do życia w rodzinie”⁵⁸. Interdyscyplinarność ta leży u podstaw szkolnych lekcji religii⁵⁹.

Podsumowanie

Przewodniczący Komisji Wychowania KEP Biskup Wojciech Osiał apeluje: „Zachęcam wszystkich ludzi wierzących, aby podejmowali działania broniące lekcji religii. Musimy razem pokazywać pozytywną wartość lekcji religii w szkole. Apeluję o to szczególnie do rodziców, którzy posyłają swoje dzieci na religię. Proszę także środowiska katolickie, ruchy i wspólnoty, stowarzyszenia i media, abysmy ten temat nagłaśniali”⁶⁰. Następnie wyraża wdzięczność „wszystkim osobom, mediom, organizacjom i ruchom za obronę lekcji religii”⁶¹.

⁵⁵ Tamże; por. L. Gęsiak, W. Osiał, *Lekcje religii w szkole...*, dz. cyt.

⁵⁶ Por. M. Biłska, W. Osiał, *Kryzys w szkole...*, dz. cyt.

⁵⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Stanowisko...*, dz. cyt.; por. D. Kwiecień, *Przemówienie...*, dz. cyt.

⁵⁸ L. Gęsiak, W. Osiał, *Lekcje religii w szkole...*, dz. cyt.

⁵⁹ Por. tamże.

⁶⁰ M. Biłska, W. Osiał, *Kryzys w szkole...*, dz. cyt.

⁶¹ Tamże.

Bibliografia

- „Religia zostaje w szkole”. *Petycja do Ministra Edukacji Narodowej*, <https://religiazostawszkole.pl/>, dostęp online: 23.08.2024.
30. rocznica wprowadzenia religii do polskich szkół, <https://archwwa.pl/wiadomosci/30-rocznica-wprowadzenia-religii-do-polskich-szkol/>, data dostępu: 12.11.2020.
- Abp Gallagher: *Wolność religijna wiąże się z możliwością praktykowania, bez przymusu i bez groźby prześladowań, swoich przekonań religijnych*, <https://episkopat.pl/doc/218680>.
- Abp-Gallagher-Wolnosc-religijna-wiaze-sie-z-mozliwoscia, dostęp online: 25.09.2024.
- Banaszak B., „Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej”. *Komentarz*, Warszawa 2012.
- Bernaciński Ł., *Analiza prawna dotycząca obecności religii w szkole – komentarz do wniosku radnej m. st. Warszawy Agaty Diduszko-Zyglewskiej o udzielenie informacji publicznej przez dyrektorów warszawskich szkół*, <https://ordoiuris.pl/wolnosc-religii-w-szkole/analiza-prawnadotyczaca-obecnosci-religii-w-szkole-komentarz-do-wniosku>, dostęp online: 29.01.2024.
- Bilska M., Osiał W., *Kryzys w szkole to wezwanie do aktywności*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2024/Przewodnik-Katolicki-35-2024/Temat-numeru/Kryzys-w-szkole-to-wezwanie-do-aktywnosci>, dostęp online: 27.09.2024.
- Druś A., Garasz E., *Jest miejsce na religię w szkole*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2024/Przewodnik-Katolicki-35-2024/Temat-numeru/Jest-miejsce-na-religie-w-szkole>, dostęp online: 27.09.2024.
- Gallagher P., *Przemówienie wygłoszone w trakcie konferencji: „Wolności sumienia i wyznania w państwie demokratycznym” zorganizowanej w Senacie RP*, Warszawa, 24 września 2024 r.
- Gęsiak L., Osiał W., *Lekcje religii w szkole mają wartość wychowawczą, kulturową i historyczną*, <https://episkopat.pl/en/bp-osial-lekcje-religii-w-szkole-maja-wartosc-wychowawcza-kulturowa-i-historyczna/>, dostęp online: 23.08.2024.
- Instrukcja Ministra Edukacji Narodowej dotycząca powrotu nauczania religii do szkoły w roku szkolnym 1990/91*, w: *Aspekty prawne nauczania religii rzymskokatolickiej w polskim systemie oświatowym*, oprac. S. Łabendowicz, Radom 2001.
- Jan Paweł II, *Catechesi tradendae*, Watykan, 16 października 1979 r.
- Janiga W., *Katecheza w szkole w świetle obowiązującego prawa*, w: *Katecheza dziś*, red. J. Zimny, Sandomierz 2002.
- Janiga W., *Organizacja nauczania religii w polskiej szkole*, <https://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/referaty-konferencje-artykuly/apostolstwo-osob-konsekrowanych/janiga-organizacja-nauczania-religii-polskiej-szkole-70204/>, data dostępu: 12.11.2020.
- Jankowiak K., *Bez porozumienia*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2024/Przewodnik-Katolicki-35-2024/Temat-numeru/Bez-porozumienia>, dostęp online: 27.09.2024.
- Janowicz P., *Przemówienie wygłoszone w czasie protestu katechetów*, Warszawa, 21 sierpnia 2024 r.
- Komunikat PAP* z dnia 28 czerwca 1990 r.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Stanowisko w sprawie zmian w organizacji lekcji religii w szkołach podejmowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej*, Warszawa, 12 czerwca 2024 r.
- Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską* z dnia 28 lipca 1993 r. (Dz.U. 1998 nr 51 poz. 318).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).
- Kwiecień D., *Przemówienie wygłoszone w czasie protestu katechetów*, Warszawa, 21 sierpnia 2024 r.
- Lubnauer K., *Odpowiedź (nr DKOPP-WOKO.021.1.2024.MK) na pismo (nr VII.5600.7.2024.AT z dn. 10 czerwca 2024 r.) Rzecznika Praw Obywatelskich M. Wiącka*, Warszawa, 21 czerwca 2024 r.
- Łabendowicz S., *Edukacja religijna w szkole w świetle założeń programowych katechezy Kościoła katolickiego w Polsce po 1990 r.*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 80(2020), nr 4.
- Łabendowicz S., *Religia w szkole zgodna z polskim prawem i systemem oświatowym*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 92(2023), nr 4.

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. 1977 nr 38 poz. 167).

Nauczanie religii w Polsce, <https://ekai.pl/nauczanie-religii-w-polsce/>, data dostępu: 12.11.2020.

Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 28 maja 2020 r. (Dz.U. 2020 poz. 983).

Pietrzak M., *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2003.

Porozumienie między ministrem edukacji narodowej i Konferencją Episkopatu Polski w sprawie kwalifikacji nauczycieli religii z dnia 6 września 2000 r.

Powszechna deklaracja praw człowieka z dnia 10 grudnia 1984 r.

Prof. Hanna Suchocka przestrzega przed fundamentalizmem religijnym i laicystycznym, https://www.onet.pl/informacje/kai/prof-hanna-suchocka-przestrzega-przed-fundamentalizmem-religijnym-i-laicystycznym/m58hr8b,30bc1058?utm_source=detal&utm_medium=synergy&utm_campaign=allonet_detal_popularne, dostęp online: 25.09.2024.

Protokół nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 20 marca 1952 r. (Dz.U. 1995 nr 36 poz. 175).

Rejestr kościołów i innych związków wyznaniowych.

Religia w szkole – najnowsze dane, <http://idziemy.pl/kultura/religia-w-szkole-najnowsze-dane/80819>, dostęp online: 17.09.2024

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania lekcji religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 14 kwietnia 1992 r. (Dz.U. 1992 nr 36 poz. 155).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych z dnia 30 czerwca 1999 r. (Dz. U. 1999 nr 67 poz. 753).

Ryś G., „*Wolności sumienia i wyznania w świetle konkordatu pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Stolicą Apostolską*”. Przemówienie wygłoszone w trakcie konferencji: „*Wolności sumienia i wyznania w państwie demokratycznym*” zorganizowanej w Senacie RP, Warszawa, 24 września 2024 r.

Sobór Watykański II, *Dignitatis humanae*, Watykan, 7 grudnia 1965 r.

Suchocka H., *Przemówienie wygłoszone w trakcie konferencji: „Wolności sumienia i wyznania w państwie demokratycznym” zorganizowanej w Senacie RP*, Warszawa, 24 września 2024 r.

Ślusarczyk A., „*Po 30 latach transformacji wolność religijna w Polsce to wciąż gorący temat*”. W Senacie dyskusja o wolności sumienia, <https://opoka.org.pl/News/Polska/2024/hanna-suchocka-w-senacie-po-30-latach-transformacji-wolnosc>, dostęp online: 25.09.2024.

Ślusarczyk A., *Kard. Ryś w Senacie: konkordat to nie przywileje Kościoła, ale prawa człowieka i troska o dobro wspólne*, <https://opoka.org.pl/News/Polska/2024/kard-rys-w-senacie-konkordat-nie-jest-interesem-kosciola-ale>, dostęp online: 25.09.2024

Tasiemski S., *Abp Gallagher w polskim Senacie: Nie wolno sprowadzać religii do sfery prywatnej*, <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2024-09/abp-gallagher-w-warszawie-wolnosc-religijna-to-wolnosc-poszukiw.html>, dostęp online: 25.09.2024.

Tymieniecka A., *Nauczanie religii w szkołach publicznych*, „Kortowski Przegląd Prawniczy”, 1(2015).

Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z dnia 17 maja 1989 r. (Dz.U. 1989 nr 29 poz. 155).

Ustawa o prawie oświatowym z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. 2017 poz. 59).

Ustawa o stosunku państwa do Gmin Żydowskich w RP z dnia 20 lutego 1997 r. (Dz.U.97.41.251 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Karaimskiego Związku religijnego w RP z dnia 21 kwietnia 1936 r. (Dz.U.36.30. 241 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w RP z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U.95.97.481 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U.95.97.480 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP z dnia 13 maja 1994 r. (Dz.U.94.73. 323 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w RP z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U.95.97.479 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego z dnia 13 maja 1994 r. (Dz.U.94.73.324 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w RP z dnia 20 lutego 1997 r. (Dz.U.97.41.252 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w RP z dnia 17 maja 1989 r. (Dz.U.89.29.154 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Polskokatolickiego w RP z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U.95.97.482 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP z dnia 20 lutego 1997 r. (Dz.U.97.41.253 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w RP z dnia 20 lutego 1997 r. (Dz.U.97.41. 254 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP z dnia 21 kwietnia 1936 r. (Dz.U.36.30.240 z późn. zm.).

Ustawa o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego z dnia 4 lipca 1991 r. (Dz.U. 1991 nr 66 poz. 287).

Ustawa o stosunku państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego w RP z dnia 13 maja 1991 r. (Dz.U.91.66.287 z późn. zm.).

Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425).

W Senacie odbyła się konferencja „Wolność sumienia i wyznania w państwie demokratycznym”, <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,16430,w-senacie-odbyla-sie-konferencja-wolnosc-sumienia-i-wyznania-w-panstwie-demokratycznym.html>, dostęp online: 25.09.2024.

Wiącek M., Pismo (VII.5600.7.2024.AT) do Minister Edukacji Narodowej B. Nowackiej w sprawie projektu rozporządzenia Ministra Edukacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Warszawa, 10 czerwca 2024 r.

Nauczanie religii w szkole według „Rozporządzenia MEN” z 1992 r. i aktualnie proponowanych zmian oświatowych

Streszczenie

Obecna sytuacja dotycząca nauczania religii w szkołach w Polsce jest tematem dyskusji publicznych i politycznych, pomimo, iż sama religia w szkołach jest uregulowana w ramach systemu oświaty. Krytycy wskazują na to, że obecność religii w szkołach publicznych może naruszać zasadę rozdziału Kościoła od państwa oraz prowadzić do podziałów i dyskryminacji uczniów niewyznających żadnej religii. Z drugiej strony, zwolennicy argumentują, że religia jest ważnym elementem kultury i tradycji narodowej, gdyż „niesie ze sobą podstawowe wartości etyczne i moralne w procesie wychowania (...). Otwarcie się na religię oraz chrześcijańskie wartości etyczne będzie istotnym wzbogaceniem procesu wychowawczego młodego pokolenia”.

Słowa klucze: katecheza, lekcja religii, szkolne nauczanie religii